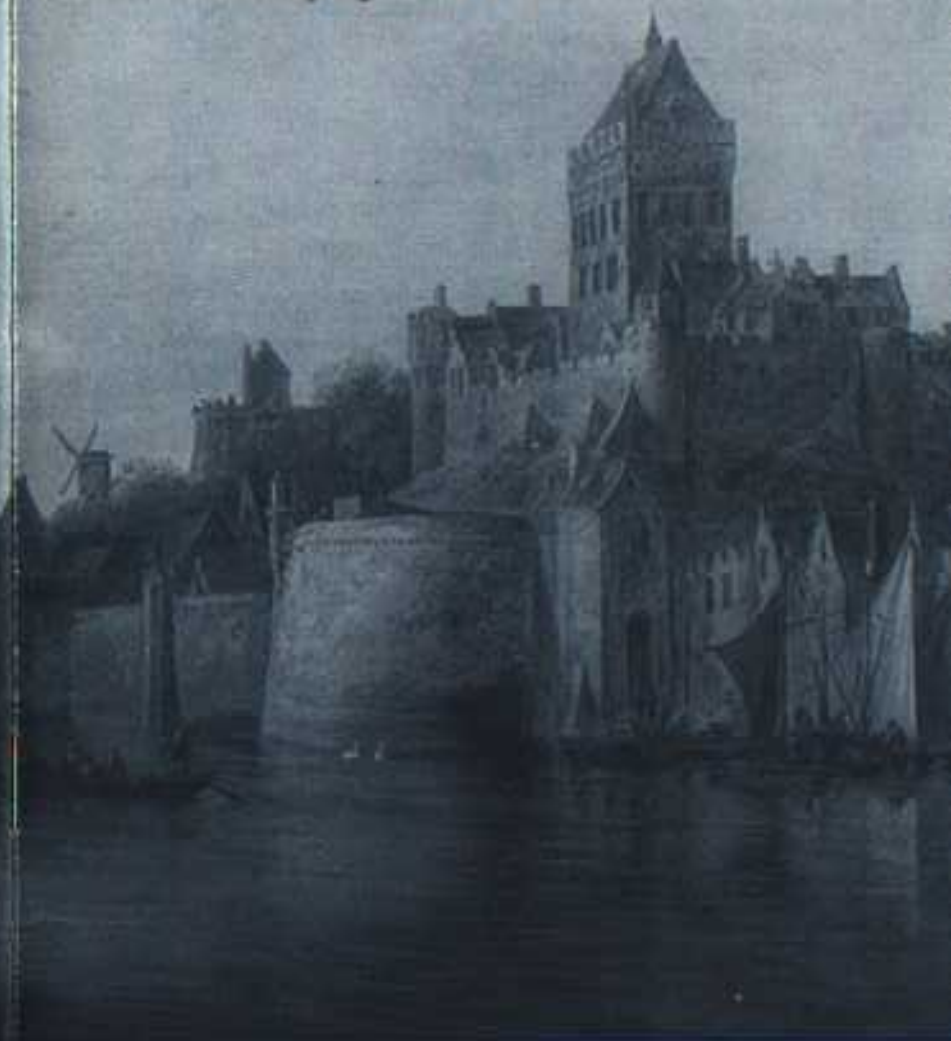

valkhofnieuw

21e jaargang 1999 nr. 1

Valkhofvereniging sinds 1978

Colofon Valkhofnieuws

Valkhofnieuws: Verschijnt 4x per jaar en is een uitgave van de Valkhofvereniging.
ISSN-nr.: 1382-3760

Redactieadres: Valkhofnieuws
Postbus 1390
6501 BJ NIJMEGEN

Redactieleden: H. Schoonwater
A. Janssen
P. Hoos
M. Vollebregt (hfd. red.)

Artikelen: Aanleveren -indien mogelijk- op diskette (WP 5.1)
De redactie kan artikelen inkorten of niet plaatsen.

Valkhofvereniging

Lidmaatschap: Postbus 1390 6501 BJ NIJMEGEN

Contributies: f 25,- per kalenderjaar
Postbank 44.38.363 t.n.v.
Valkhofvereniging Nijmegen.

Valkhofkapel: Conservator: drs. E.F.M. Boshouwers
Groenewoudseweg 49
6524 TP NIJMEGEN
Tel.: 024 - 3232587

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERMENIGVULDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT
WORDEN D.M.V. DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE WIJZE DAN OOK,
ZONDER VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN HET BESTUUR VAN DE VALKHOFVERENIGING.

VOORWOORD BIJ VALKHOFNIEUWS 1999 - 1

Door Maurice Vollebregt

Als U de laatste tijd op het Valkhof bent geweest, zult U waarschijnlijk gemerkt hebben dat er in en om de kapel een aantal dingen ten goede veranderd zijn. Zo werd eindelijk de deur van de kapel voorzien van de bekende Nijmeegse rood-zwarte banen (zie foto). Veel historische gebouwen in het stadscentrum kennen dit karakteristieke schilderwerk reeds. Het idee bestond ook al langer binnen de Valkhofvereniging; de kapel krijgt door de schuine banen meer het karakter van een burcht-kapel en het mag duidelijk zijn dat dit voor onze vereniging belangrijk is!

Bijna had ik zelf de kwast ter hand genomen om e.e.a. ten uitvoer te brengen. Fer Boshouwers wist echter de verantwoordelijke gemeentelijke diensten over te halen om deze klus op te pakken, waarbij ook de ijzeren toegangspoort opnieuw groen geschilderd werd. Het resultaat is schitterend.

Ook de deur van de Barbarossa-ruïne, die al in rood-zwarte banen geschilderd was, werd opnieuw meegenomen zodat beide bouwwerken weer fris geschilderd de volgende eeuw inkunnen.

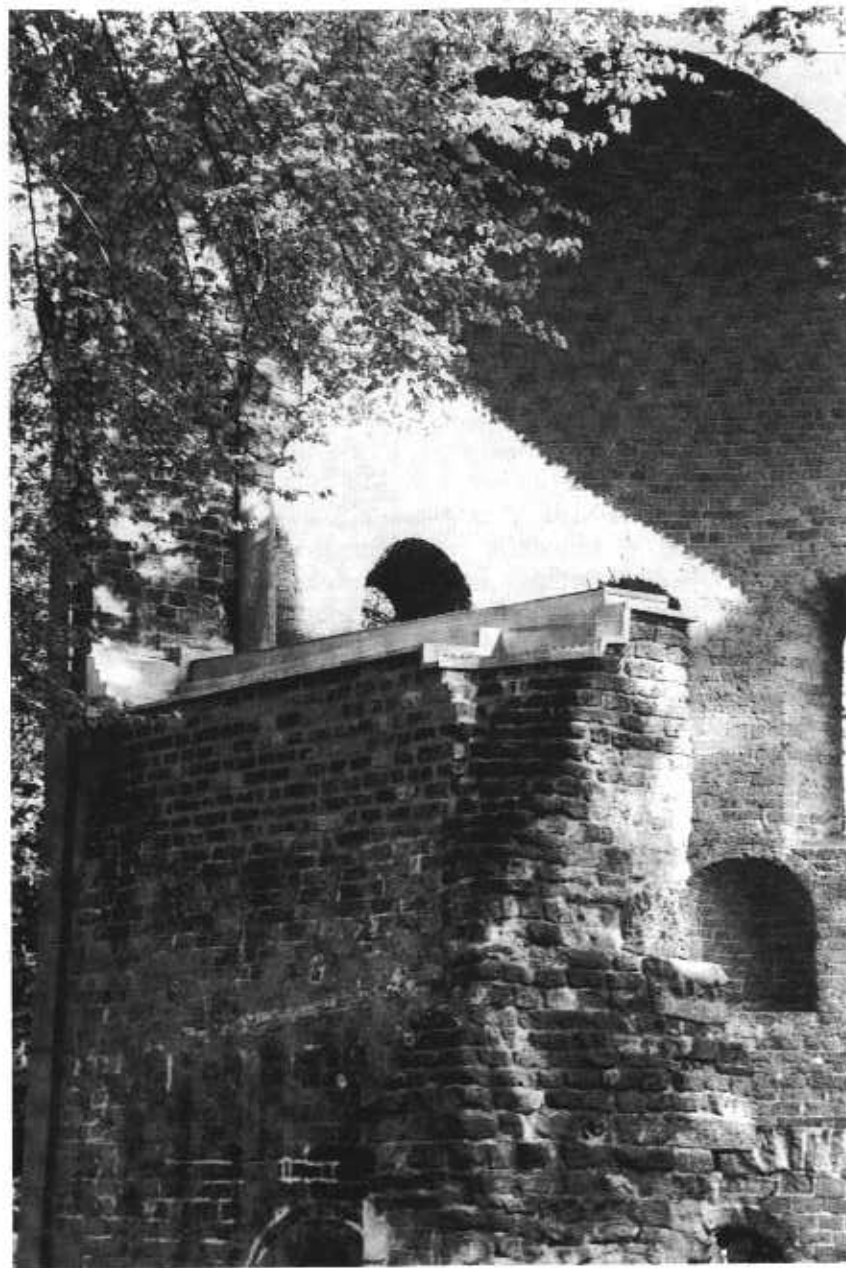
Het muurwerk van de ruïne is enkele maanden geleden onderhanden genomen, omdat dit door weersinvloeden behoorlijk aangetast was. Aan de westkant van de ruïne werd zelfs bijna anderhalve meter tijdelijk verwijderd en zorgvuldig opnieuw opgemetseld. Een zinken beschermingsconstructie op het platte muurwerk moet nu deze weersinvloeden tegengaan. Nu het zinkwerk alweer enigszins dof wordt, is ook de 'harde' aanblik van de constructie vervaagd.

In de St. Nicolaaskapel is de grote burchtmaquette weer helemaal terug! Onze maquette, die bijna net zo oud is als de Valkhofvereniging, is ruim twee jaar 'op reis' geweest in het kader van de herbouw-promotie. Het bouwwerk was achtereenvolgens te bewonderen in de hal van de VVV, in het Open Huis (gemeentehuis) en de St. Stevenstoren. Door het reizen, het verplaatsen en vochtinvloeden was de maquette inmiddels toe aan een grote revisie-beurt. Deze is uitgevoerd door de heer H. Lamers, die de maquette oorspronkelijk vervaardigd heeft. Hij heeft tevens enkele bouwkundige aanpassingen aan het bouwwerk gedaan.

Museum de Stratenmakerstoren en de Valkhofvereniging organiseren, ieder op hun eigen locatie, een gezamenlijke tentoonstelling over de Valkhofburcht van 2 juli tot en met 10 september aanstaande. Als onderdeel van deze tentoonstelling wordt de burcht zorgvuldig als zandkasteel nagebouwd op het binnenpleintje achter de Stratenmakerstoren! Dit bouwkundige meesterstuk wordt op een schaal van 1: 50 uitgevoerd door de bekende Scheveningse zandkastelenbouwers. De meeste bouwkundige gegevens zijn door onze vereniging aangeleverd. Het vervaardigen van het zandkasteel is werkelijk een schitterend gezicht. Het gebruikte zand is rivierzand afkomstig uit Cuyk en wordt gemengd met zeewater.

Door de hardheid die daarmee ontstaat kan het bouwwerk, dat overigens onder een tentconstructie staat, waarschijnlijk enkele maanden in stand blijven, aldus directeur Wim de Mul van Museum de Stratenmakerstoren.

Ten tijde van de tentoonstelling wordt in de St. Nicolaaskapel de Valkhofvereniging 'ten voeten uit' gepresenteerd, waarbij naast de grote maquette ook kleinere maquettes van de kapel en het Vicarishuisje te zien zullen zijn. Deze 'dubbel-tentoonstelling' mag U absoluut niet missen! Het bestuur nodigt U bij deze dan ook van harte uit. Voor dit moment wenst de redactie U veel leesplezier toe!

Op het muurwerk van de ruïne is een beschermende zink-constructie aangebracht (foto M. Vollebregt)

Om even over acht opende voorzitter Jack Nooy de vergadering en heette een ieder welkom. Helaas was de opkomst niet overweldigend, terwijl er toch een interessante lezing op het programma stond.

Als verslaglegging namens het bestuur memoreerde Nooy de vele inspanningen die het bestuur heeft gehad inzake de voortgang van het project: "Herbouw Valkhofburcht". Daarvoor zijn ook enkele extra ledenvergaderingen gehouden. De projectvoortgang ligt momenteel stil. Het project is niet opgeheven, het ligt in de ijskast. Vanaf nu zal het bestuur weer meer aandacht geven aan de andere doelstellingen van onze vereniging : belangstelling kweken voor de burcht van het verleden en alles wat daarmee samen kan hangen en als uitvloeisel daarop : het toeristisch aantrekkelijk maken van het Valkhof als geheel.

De redactie van "Valkhof-Nieuws" zal onverdroten door gaan op de weg die al langer gevolgd werd : tenminste vier uitgaven van ons verenigingsblad, waaronder één themanummer. Daarnaast wordt wederom een excursie voorbereid. Gepland is een excursie naar kasteel-museum "Moyland". De heren Maurice Vollebregt en Maarten van Schaik zullen ook het komende jaar weer hun best doen.

Ook in ons "eigen" museum, de St. Nicolaaskapel, zullen weer diverse tentoonstellingen gehouden worden. Inzake exposities zal daar waar mogelijk samengewerkt gaan worden met museum "Stratemakerstoren". De heer Fer Boshouwers zal de kapel goed verzorgen.

De jaarrekening 1998 en de begroting 1999, met begrotingsprognoses voor 2000 en 2001, riep weinig vragen op. De kascommissie uitte zich in lovende woorden over het werk van penningmeester Harry Linssen. Het nieuw opgezette boekhoudsysteem, een professioneel standaard systeem, maakt alles beter inzichtelijk en tevens meer overzichtelijk.

De bestuursmutaties verliepen zoals voorzien. De aftredende bestuursleden Jack Nooy en Henk Schoonwater "mochten" weg van de vergadering. De voordracht van het nieuwe bestuurslid Frans Geertsen kreeg de instemming van de leden, evenals de benoeming van Fer Boshouwers als nieuwe voorzitter.

In het dankwoord van voorzitter Jack Nooy aan scheidend bestuurslid Henk Schoonwater roemde hij Henk om zijn inbreng en kennis van de geschiedenis en van de kunst. Henk Schoonwater zal overigens de valkhofvereniging blijven dienen via zijn redacteurschap van "Valkhof-Nieuws". Namens bestuur en vereniging overhandigde Nooy hem een enveloppe-met-inhoud.

Vervolgens was het de beurt aan de nieuwe voorzitter om de oude uit te luiden en Fer Boshouwers deed dat op de hem bekende wijze: met veel verve. Hij

Aftredend voorzitter Jack Nooy (links) en aantredend voorzitter Fer Boshouwers

roemde Jack Nooy om zijn continuïteit van inbreng en nimmer versagend streven naar herbouw. Daarbij memoreerde hij het vermogen van Jack om bruggen te slaan en problemen op te lossen. De leuze die Nooy als gemeenteraadslid steevast in zijn betogen hanteerde: "Overigens ben ik van mening dat de Valkhofburcht herbouwd moet worden", zal stellig bijgedragen hebben aan het recente herbouwplan. Met instemming van de ledenvergadering en verrassing van de oud-voorzitter, werd Jack Nooy vervolgens tot erevoorzitter benoemd. Fer Boshouwers verraste een ieder toen hij mededeelde dat het gemeentebestuur van Nijmegen "het behaagd heeft" om Jack Nooy te benoemen tot "ere-ambassadeur van Nijmegen". Het ereteken wat daarbij behoort, een zilveren Waalbrug, zal hem t.z.t. worden uitgereikt omdat heden niemand van het College in de gelegenheid was om te komen. Namens bestuur en vereniging overhandigde Boshouwers aan Nooy een enveloppe-met-inhoud.

Jack Nooy dankte het bestuur en de ledenvergadering voor het in hem gestelde vertrouwen in al die jaren vanaf de oprichting van de vereniging tot op heden en memoreerde dat zijn leuze op de eerste ledenvergadering in maart 1979 "Wij zullen doen herleven" inderdaad bewaarheid is geworden. De naam "Valkhof" is zo bekend en gewaardeerd dat zelfs het nieuwe gemeentemuseum die naam heeft aangenomen!

Na de pauze hield Martin Schenkels een uiterst interessante en boeiende lezing over het ontstaan, de ontwikkeling en de toekomst van Lent, het nieuwste Nijmeegse stadsdeel. Uiteraard toegelicht met vele dia's van geografische tekeningen, prenten en foto's. Martin kon het niet nalaten, want hij had en heeft daarbij het gelijk aan zijn kant, om de gemeente Nijmegen meerder malen te wijzen op reeds gemaakte en reeds gepland historische blunders qua naamgeving en qua ruimtelijke planning. Al met al een zeer leerzame voordracht. Jammer voor degenen die het gemist hebben! Bedankt Martin. Om even over tien te togen een ieder zich huiswaarts.

'NIEUWE' PRENT VALKHOF ONTDEKT

Door: Maurice Vollebregt

Nog nooit was het contrast tussen de Valkhofburcht en het Valkhof kort na de sloop zó scherp zichtbaar... En laat dat nou precies de bedoeling van tekenaar H. Müller geweest zijn.

Deze opmerkelijke prent van het Valkhof werd onlangs op een Amsterdamse veiling aangekocht door voormalig Commanderie-directeur Lemmens. De prent is te beschouwen als een zogeheten 'boerenbedrieger', een vorm van manipulatie die in de achttiende eeuw vaker gebruikt werd.

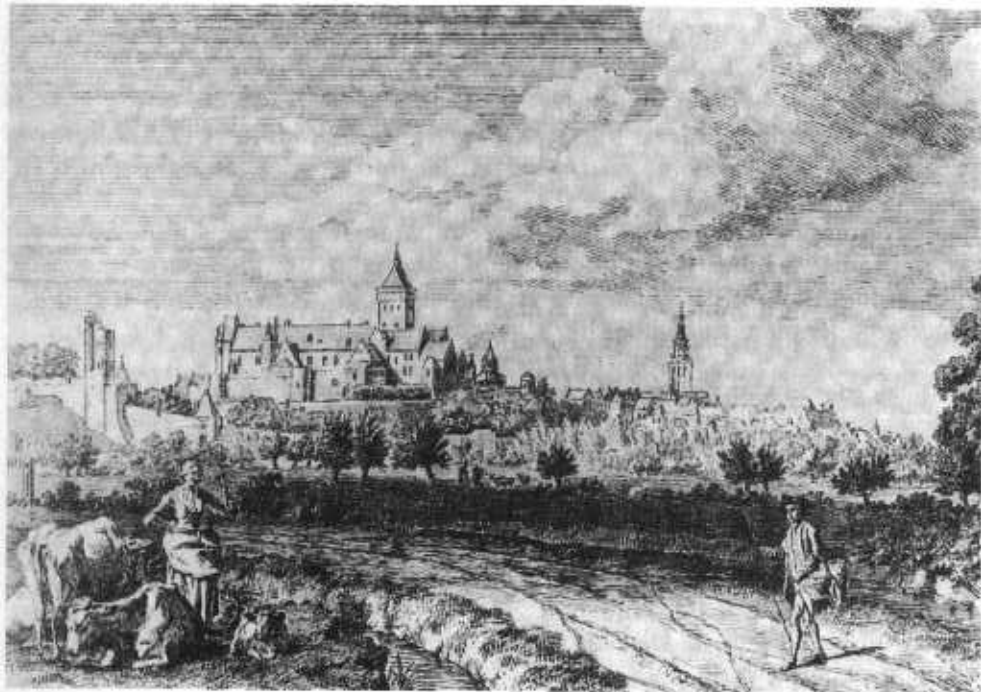
H. Müller, die verder een onbekende tekenaar was, nam één van de burchtprenten van de bekende Nijmeegse kunstenaar Hendrik Hoogers als uitgangspunt. Op de originele prent van Hoogers zien we de stad Nijmegen vanuit het oosten (de Ooijpolder). De Valkhofburcht, die aan de rand van de stad lag, is nog dominant aanwezig.

De prent van Hoogers werd door Müller in 1797 zo nauwkeurig mogelijk nagetekend tot in de kleinste details. De burcht werd echter 'weggepoetst' – deze was immers een jaar daarvoor gesloopt. Alleen de St. Nicolaaskapel en de Barbarossa-ruïne staan nog als treurige restanten op de verder geheel kale Valkhofheuvel. Zij konden door het stadsbestuur op het nippertje van de slopershamer gered worden door ze van de provincie Gelderland, de toenmalige eigenaar van het Valkhof, over te nemen. De Belvédère (links op de prent) en de St. Stevenstoren (rechts) zijn voor de wandelaar en de boerin op de voorgrond van de prent noodgedwongen nieuwe bakens van de stad geworden.

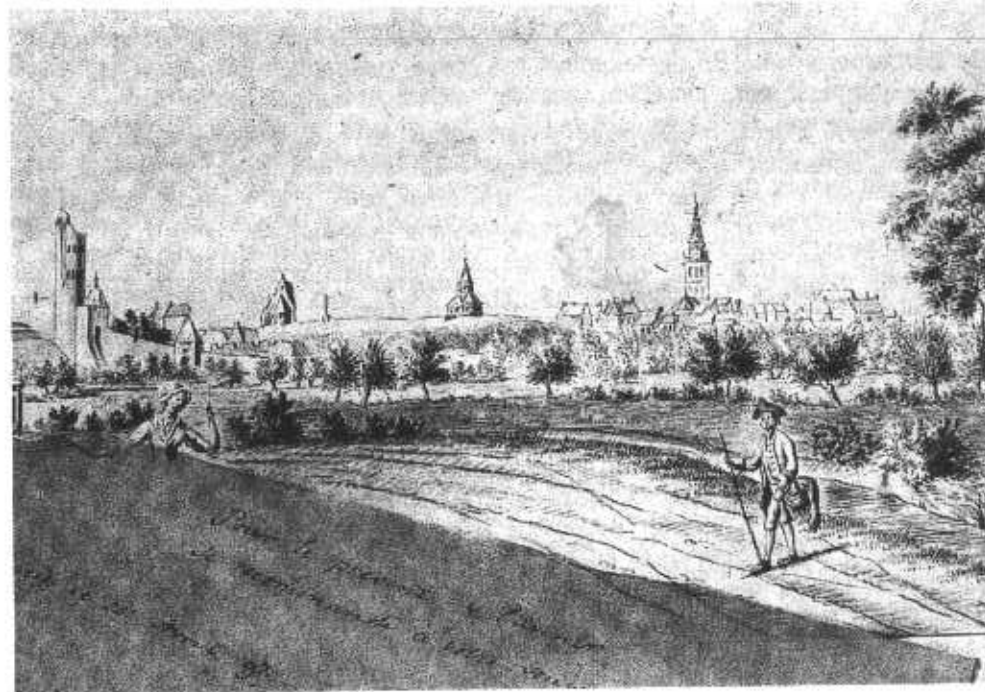
Waarschijnlijk heeft Müller de tekening voor een vriendenboek gemaakt. Over de tekening is een boodschap geplakt met de volgende Franse tekst: "*Pour le présent et l'avenir – je recommande à votre souvenir. Nimegue le 20e Avril 97*". Letterlijk vertaald: "*Voor het verleden en de toekomst schenk ik je dit cadeau. Nijmegen, 20 april (17)97*".

Het is overduidelijk dat Müller met zijn gemanipuleerde ets wilde laten zien, hoe ingrijpend de sloop van de burcht voor de stad Nijmegen was. Het moet inderdaad ook een grote schok zijn geweest voor de toenmalige Nijmegenaren, maar vooral ook een demoraliserende ervaring, om te zien hoe in ruim 1 jaar tijd een trotse burcht wordt afgebroken om plaats te maken voor een gapend gat in het stadssilhouet.

Overigens is de prent van Müller uit historisch oogpunt zeer interessant te noemen. De heuvel is nog niet beplant en dat kunnen we slechts op 1 andere prent te zien, welke overigens pas jaren na de sloop vervaardigd werd toen de heuvel inmiddels wél beplant was.

'Nimwegen uyt de Ooy te zien' (pentekening Hendrik Hoogers 1776)

De 'nieuwe' tekening van het Valkhof gemaakt door H. Müller in 1797

De Barbarossa-ruïne op de tekening is nog interessanter. In 1796, net voor de sloop van de burcht, was het de bedoeling dat zowel de St. Nicolaaskapel als de St. Maartenskapel behouden zouden blijven als volwaardige gebouwen.

Het bleek echter al snel dat dit, bouwtechnisch gezien, voor de St. Maartenskapel erg moeilijk zou worden.

Ooit was die kapel een zelfstandig gebouw, maar door de gestage uitbreiding van de burcht in de vroege middeleeuwen werd deze geïncorporeerd in de lange noord-zuid vleugel. Aangezien daar bij de sloop van de lange vleugel geen rekening mee gehouden werd, verloor de kapel zijn stevigheid en een deel stortte jammerlijk in.

Toch zien we op de prent van Müller dat de ruïne behoorlijk groter was dan de ruïne van 1999. Wie de tekening goed bekijkt ziet dat een stuk van de aanbouw tussen de vroegere vleugel en de absis van de kapel nog overeind staat, inclusief dak. Ook een restant van de traptoren links van de ruïne lijkt nog te zijn bewaard maar de onscherpte van de tekening geeft daar geen uitsluitsel over.

Helaas bleek de ruïne in deze vorm geen lang bestaansrecht te hebben, zo kunnen we in het boek van Weve lezen. Dat maakt de prent van Müller juist zo uniek omdat er een situatie wordt afgebeeld die maar heel kort bestaan heeft.

Het restant van die aanbouw tussen de absis en de lange vleugel bleek

namelijk zódanig gammel te zijn, dat deze alsnog binnen 1 jaar afgebroken moest worden.

De situatie op de tekening geeft een logische verklaring. De aanbouw, die van origine tegen het schuine dak van de lange vleugel steunde, lijkt na de sloop 'top-zwaar' te zijn geworden. Daarmee is de gammelheid verklaard.

Zo bleven alleen de absis en een deel van de crypte over. Overigens werden nog een jaar later ook de gewelven van deze crypte gesloopt, waarvan we de aanzetten nu nog kunnen zien.

Eén element op de tekening van Müller is nog niet verklaard. Tussen de ruïne en de St. Nicolaaskapel is, op het verder geheel lege Valkhof, nog een object te zien. Is dit soms een niet-gesloopt muurrestant van de lange noord-zuidvleugel? Maakt het deel uit van een gebouw achter het Valkhof (een schoorsteen of een torenspits) of is het wellicht toch begroeiing? Op de beroemde tekening van Hoogers waar we de burcht vanaf de Lentse oever bekijken (prent niet hier afgebeeld) is zichtbaar dat er op de binnenplaats van het Valkhof tenminste één behoorlijke boom staat. In dat geval zou deze boom op het moment dat Müller zijn tekening maakte, van al zijn takken ontdaan zijn om zo gemakkelijker gerooid te kunnen worden...

Bronnen:

De Gelderlander 01-05-1999

J.J. Weve, De Valkhofburcht te Nijmegen

BRIEF AAN HET COMITE VAN AANBEVELING 'HERBOUW VALKHOFBURCHT'

Begin dit jaar is er door de voorzitter van het Comité van Aanbeveling Valkhofburcht (prof. dr. A.J.M. Plasschaert) en de voorzitter van de Valkhofstichting (drs. E.F.M. Boshouwers) een brief verzonden aan alle leden van het Comité van Aanbeveling. Omdat het bestuur van de Valkhofvereniging zich op het standpunt stelt dat haar leden volledig geïnformeerd moeten zijn, is de tekst van deze brief hieronder onverkort geplaatst.

Nijmegen, februari 1999

Aan de leden van het Comité van Aanbeveling Valkhofburcht

Er is veel gebeurd in het afgelopen jaar. Reden om U als lid van het Comité daarover te informeren. In 1997 werd aan drie architectenkoppels gevraagd een visie te geven op de herbouwplannen van de Valkhofburcht. De koppels waren:

1. Enric Miralles en Daryll Fowler
2. Jo Coenen en Aurelio Galfetti
3. S. Umberto Barbieri en Giorgio Grassi

Op 9 december heeft de jury, waarin ondergetekenden zitting hadden, haar oordeel kenbaar gemaakt en een voorkeur uitgesproken voor het ontwerp van Miralles en Fowler. Er ligt nu nog geen concreet gedetailleerd plan op tafel, en er zitten ook nog een aantal haken en ogen aan de verdere voortgang.

Het College van B & W van Nijmegen heeft het standpunt ingenomen dat de voorstellen een goede basis vormen voor verder overleg met de Rijksdiensten voor Monumentenzorg en Oudheidkundig Bodemonderzoek. Het plan van Miralles en Fowler omvat een ombouwing van het Valkhof en stedelijke inpassing, zodanig dat op het Valkhof alleen de markering van de fundamente van de oude burcht worden aangebracht, met herbouw van de Donjon (grote toren) en herbouw van de zogeheten Vicariswoning tegen de St.Nicolaaskapel aan.

Als gevolg van de wijzigingen in het College van B & W als resultaat van de gemeentelijke verkiezingen in het voorjaar van 1998 werd er geen prioriteit gegeven aan de verdere uitwerking van de plannen. De gemeente besloot in november 1998 een ontwerpraadsvoorstel te behandelen in een commissievergadering en dit vervolgens in een gemeenteraadsvergadering op 18 november te agenderen.

In het raadsvoorstel werden ondermeer de volgende besluiten aan de raad voorgelegd:

1. Kennis te nemen van het juryrapport en vast te stellen dat de studies van de architecten nieuwe inzichten opleveren en dat de randvoorwaarden uit het Raadsbesluit van 1996 voldoende gerespecteerd zijn.
2. De voorstellen verder te laten uitwerken en niet nu een finaal oordeel te laten uitspreken.
3. In de tweede helft van 1999 een finaal raadsvoorstel uit te brengen over de dan voorliggende plannen.

Het Collegevoorstel zou niet de steun van de gemeenteraad krijgen, zo bleek uit de reacties van diverse politieke partijen. De randvoorwaarden die de raad in 1996 had vastgesteld zouden niet meer geldig zijn omdat het nu over een veel ruimer plan gaat dan toen verondersteld werd. Belangrijk in de discussie was dat de gemeente op dit moment al geconfronteerd wordt met aanzienlijke projecten in de binnenstad en dat het verstandiger is eerst pas op de plaats te maken ten aanzien van de herbouwplannen van het Valkhof en directe omgeving. Het College van B & W heeft besloten de activiteiten rond de herbouw tijdelijk te laten rusten.

Tot zover ons relaas over het ontbreken van voortgang. Zijn er nieuwe ontwikkelingen dan zullen wij u daarover informeren.

Hartelijk dank voor uw blijvende betrokkenheid,
Met vriendelijke groet,

Prof. dr. A.J.M. Plasschaert
(voorzitter Comité van Aanbeveling)

drs. E.F.M. Boshouwers
(voorzitter Valkhofstichting)

'NIJMEGEN WORDT ZO MOOI' MAAR KAN NOG VEEL MOOIER!

Ingezonden brief door A. van Bronkhorst

Het volgende stuk moet U zien als de ontboezeming van een oud-Nijmegenaar en lid van de Valkhofvereniging die evenwel nog zeer regelmatig in de stad vertoeft maar er ver genoeg vanaf staat, om bepaalde dingen vanuit een wat afwijkende invalshoek te bekijken.

Ik heb de oude Benedenstad zien verdwijnen, vervolgens met afgrijzen bij het binnenrijden van de stad (altijd via de Waalbrug) een kale vlakte gezien en deze vervolgens weer zien volbouwen. Al mag de toon van het volgende stuk hier en daar anders vermoeden: als geheel ben ik positief gestemd over het eindresultaat. De Waalkade leeft in ieder geval weer.

Al geruime tijd volg ik allerlei discussies over restauratie c.q. herbouw van monumenten in het Nijmeegse. Door de Valkhofkwesie zijn de diverse restauratieopvattingen kennelijk weer eens aangescherpt. Globaal bekeken zijn er twee (eigenlijk drie) stromingen. Ik overdrijf hier en daar een beetje, om het verschil aan te geven.

Allereerst zijn er de "preciezen". Zij vinden dat een monument zo min mogelijk veranderd moet worden (terecht). Als een historisch object echter ophoudt te bestaan is het voorgoed verdwenen. Jammer, zeggen zij dan, maar dat is de loop van de geschiedenis. Hooguit kan de plek nog gekoesterd worden, zo van: "hier stond het". Herbouw is in de ogen van deze lieden een vloek. Weg is weg! Zij staan doorgaans voor een ernstig moreel dilemma indien een bestaand complex gerestaureerd moet worden. Welke tijd houden we aan? Een beetje meer Middeleeuwen of een beetje meer Renaissance?

Ten tweede zijn er de "creatieven". Zij hebben Brugge herbouwd om maar eens wat te noemen. Als een in aanleg Middeleeuws pand in de negentiende eeuw bouwkundig volkomen is verpest, kunnen zij aan de hand van raamsponen, onderdelen van deurlijsten en dergelijke op grond van vergelijkend onderzoek een complete Middeleeuwse reconstructie maken en een Middeleeuws pand "herbouwen".

Zij herbouwen een pand dat op deze plaats in deze vorm nog aanwezig had kunnen zijn als het niet om een of andere reden verdwenen was. Hun werk heeft dus wel degelijk een historische relatie met de omgeving.

Als er stedenbouwkundige "gaten" tussen historische gebouwen opgevuld moeten worden, kiezen zij voor nieuwbouw in klassiek-historiserende stijl: herkenbaar als nieuw gebouw maar wel met schuine daken, dakkapellen klassieke gevelindeling etc.

De derde soort wordt gevormd door de "Disneybouwers". Zij bouwen iets wat er mogelijk zo uit had kunnen zien, maar op de verkeerde plaats! Zonder enige verwijzing naar de werkelijke historie van die plaats, en bij voorkeur onderdeel uitmakend van een pretpark. Deze categorie blijft hier verder buiten beschouwing.

Uiteraard zijn allerlei mengvormen mogelijk, die zeer gewetensvolle restauraties opgeleverd hebben, ook in het Nijmeegse centrum.

Ik heb de indruk dat Nijmegen op dit moment vooral te maken heeft met "preciezen" en dat is niet in het voordeel van de stad zoals ik hierna hoop aan te tonen. Bovendien zijn hun argumenten vaak tegenstrijdig.

Als we de criteria van de preciezen in Nijmegen werkelijk consequent zouden aanleggen was de stad namelijk aanmerkelijk armer aan monumenten dan nu. De St. Stevenstoren? Nieuw gebouwd na de oorlog, met een betonnen dragende constructie nobetene!

Het Stadhuis? Na de oorlog grotendeels nieuw opgebouwd/gereconstrueerd. De Commanderie van St. Jan? Zelfs met grote vrijheid gereconstrueerd! Geconstateerd moet worden dat historische nieuwbouw op veel grotere schaal heeft plaatsgevonden dan verklaarde tegenstanders ons willen doen geloven.

Niemand zou deze monumenten willen missen. Toch zijn ook dit voorbeelden van "historische nieuwbouw". Deze voorbeelden hebben een paar gemeenschappelijke kenmerken:

- Zij zijn kort na hun vernietiging hersteld. Er zitten enkele jaren tussen, geen eeuwen.
- Zij waren/zijn uitermate beeldbepalend en/of hebben een hoge symbolische waarde.
- De generatie die tot herbouw overging, kende het origineel nog en was er kennelijk aan gehecht.

Overigens geen reden om herbouw tegen te houden als deze kenmerken niet aanwezig zijn: Want stelt u zich eens voor: het Stadhuis was **niet** herbouwd en in pakweg 1947 na veel discussie vervangen door een of andere karakterloze nieuwbouw; zou een vereniging als de onze, die vandaag de dag zou ijveren voor de herbouw van het historische stadhuis op dezelfde plaats veel kans maken? Het resultaat zou hetzelfde zijn. Een grote kans echter dat de scherp-slijpers (lees: "preciezen") op monumentengebied dat tegen zouden houden.

Wat dan wel in Nijmegen? In ieder geval geen "Disneybouwers". Nijmegen presenteert zich graag als historische stad. Een "Rijk aan Monumenten". Toch

zijn er weinig steden zo arm aan historie als Nijmegen en moet je er inderdaad het hele Rijk van Nijmegen bijslepen om aan een behoorlijk aantal te komen. Ja, verhalen genoeg: de stadsgeschiedenis laat zich al rondlopend vertellen als een spannend verhaal, maar er is weinig van terug te zien. Wat heeft Nijmegen nu eigenlijk aan historische bouwwerken?

Uiteraard het Valkhof en de Belvédère, hoewel op het Valkhof voor niet echt geïnteresseerden toch weinig aansprekends te zien valt.

Voorts de St. Stevenskerk en de omgeving van de Grote Markt, mits je met je rug naar het afschuwelijk lege gat van de Augustijnenstraat blijft staan; wat "plukjes oud" aan de Waalkade, het Kronenburgerpark en dan heb je het eigenlijk wel gehad. Als rondleider voor vrienden of familie loop je eigenlijk van het ene geïsoleerde stukje naar het andere !!

Wat zou er moeten gebeuren? Afgezien van de hoopvolle ontwikkelingen aan de Hezelstraat (die overigens weer gecompenseerd worden door de onzalige Flash Gordon plannen – prachtige flats maar toch niet dáár!) zou Nijmegen een actief herbouwbeleid voor monumenten moeten ontwikkelen.

Ik zie in gedachten de "scherpslijpers" al in opstand komen, maar de gebouwen waar het om gaat zijn niet zomaar verdwenen, ze zijn de stad op, vaak letterlijk, gewelddadige wijze ontnomen! Dat begon al met de Valkhofburcht; mede door toedoen van rivaliserende Gelderse steden afgebroken. Een eeuw later de stadspoorten: gesloopt in de euforie van de ontmanteling.

Door oorlogshandelingen is vervolgens de ene helft van de Nijmeegse binnenstad verdwenen, door gemeentelijk vandalisme (ik heb er geen ander woord voor!) de andere helft. De Grote Straat? Zeg maar rustig: bewust vernield! Wat komt nu, wat mij betreft, voor herbouw in aanmerking? Een min of meer willekeurige greep ter overdenking:

- Het "Huis met de Ster" aan de Grotestraat. Wie dit vroeger nog heeft gezien en dit met het huidige hoekige monstrum vergelijkt weet hoe het niet moet! Deze hoek is nota bene de blikvanger van de Grotestraat.
- Het zogeheten Broederhuis dat tot het eind van de Tweede Wereldoorlog aan het Kelfkensbos stond. Hier hebben beroemde Nijmegenaren gewoond. Na de oorlog is het vervangen door fantasieloze crisisherbouw. Herbouw zou een verbetering van het hele Kelfkensbos betekenen!
- De Broerstraatskerk. De herinnering aan zeven eeuwen godsdienstig leven op deze plaats is verschrompeld tot alleen de naam van een schimmig steegje (het Kerkegasje). De kerk was door het oorlogsgeweld weliswaar haar dak kwijtgeraakt, maar het muurwerk en de gewelven waren nog aanwezig.

En de kerktoeren was zelfs, als enige in het Nijmeegse centrum, onbeschadigd uit de strijd gekomen! Helaas werd in 1951 ook deze eenzame overlevende van de strijd met de grond gelijk gemaakt... Herbouw (van eventueel alleen de toeren) is hoog gegrepen, dat geef ik toe, maar toch het overwegen waard en niet vreemder dan de herbouw van de Valkhofburcht.

- De torentjes van de spoorbrug. Te gek voor woorden, dat deze karakteristieke blikvangers niet terug mogen komen! Een duidelijk voorbeeld van de invloed van de "preciezen"...
- De Valkhofburcht, waarbij ik nu op 1 argument zal ingaan. Tegenstanders beroepen zich graag op de archeologische waarde van het bodemarchief dat tot welhaast mythologische proporties wordt opgeblazen. Feit is dat de slopers van de burcht de hele heuvel op zoek naar tufsteen grondig door-gewoeld hebben. Daarna is er een park aangelegd waartoe een laag aarde is opgebracht (en gemengd met de aanwezige bodem?) Het park is een aantal malen gereconstrueerd en tenslotte hebben de Duitsers de heuvel doorploegd met loopgraven. Ik vermoed dat de werkelijke waarde van het bodemarchief hier bitter tegenvalt. Zeker als bij iedere regenbui delen van dat bodemarchief de heuvel afspoelen...

Voor de verdergaande historische beleving van Nijmegen zou herstel van de Grote Markt als besloten plein zeer bevorderlijk zijn. Daarover is al veel geschreven, maar wat ik tot dusverre heb gemist is het dichten van het tochtgat Augustijnenstraat.

Welke bevlogen architect ontwerpt een soort poortgebouw dat als een boog de straat tussen de Hema en de overkant overbrugt? Met een doorgang die groot genoeg is om de bus door te laten maar verder een compleet gebouw, bij voorkeur in een klassieke stijl. Wie de doorgang onder het Rijksmuseum in Amsterdam kent weet genoeg. Nu Hema en V&D te kennen hebben gegeven dat zij bereid zijn hun gevelpartijen aan te passen aan de Grote Markt, ligt hier een schitterende kans om dit mee te nemen. De vooroorlogse gevelwand is in ieder geval voor 100% bekend. Laat ze het deze keer dan ook voor 100% uitvoeren!

Waarom geen stadspoort gereconstrueerd zoals de Burchtpoort op de kop van de Burchtstraat? Het kan weer, nu het meeste verkeer uit de binnenstad is geweerd. Zolang de doorgang maar weer groot genoeg voor bus, brandweer en politie is. Een grandioze entree voor een stadscentrum, die al eeuwen zo geweest is.

Nijmegen heeft een Middeleeuwse toekomst. Ik geloof dat deze uitspraak van de voorzitter van Stichting Oude Stad is. Het is realiseerbaar, maar dan zal er hard aan getrokken moeten worden!

RESTAURATIE CHATEAU BOURSCHIED – LUXEMBURG

Door Maurice Vollebregt

Op een schitterende zaterdag in mei, na een bezoek met een collega aan twee indrukwekkende musea waar de nagedachtenis aan het Ardennenoffensief levend gehouden wordt (in het Belgische Bastogne en het Luxemburgse Diekirch) viel op de weg terug ons oog op een bordje met de verwijzing naar Château Bourscheid.

Al bij een eerder bezoek aan Luxemburg was me dit bordje opgevallen maar toen was er helaas geen tijd meer om de burcht te bezoeken. Die frustratie wilde ik geen tweede keer meemaken; ik moest en zou het deze keer zien!

Omdat we al om 8 uur 's morgens vanuit Nederland waren vertrokken, was er nog tijd over en het leek dat we het kasteel nog voor sluitingstijd konden bereiken.

De route van Diekirch naar het kasteel, langs steile heuvelwanden en imponerende dalen, is werkelijk schitterend. Het jonge berkenblad was zojuist uit de knop en in combinatie met de andere begroeiing en de zon gaf dit een prachtige frisgroene gloed op de heuvels.

De weg naar Bourscheid ligt vrijwel op hetzelfde niveau als het plateau waar de burcht opstaat. De aanblik van het gebouwencomplex, deels ruïne, blijft indrukwekkend. Wie echter vanaf de andere kant komt aangereden krijgt een nog imposanter beeld te zien. De burcht staat namelijk op een 150 meter hoge leisteenrots (380 meter boven de zeespiegel) welke aan drie zijden bijna kaarsrecht uit het dal van de Sauer oprijst. Vanaf het dal lijkt het gebouw totaal onneembaar.

Omdat de burcht bij aankomst nog maar twintig minuten open zou zijn, maakte uw razende reporter een bliksemtocht door het gehele complex, waarbij ik en passant ook alle vijf verdiepingen van het zogeheten Stolzemberger Huis bezichtigde én de burchttorens beklom vanwaar ik een schitterend uitzicht op de haarspeldbochten van de rivier beneden me had. De collega geloofde het allemaal wel, en deed zich op het terras bij de toegangspoort tegoed aan een Belgisch biertje. Meer dood dan levend, maar met een voldaan gevoel omdat het toch weer allemaal gelukt was, zou ik twintig minuten later hetzelfde doen!

De ruïnes van het complex dat ongeveer 151 meter lang was en 53 meter breed, zijn omgeven door een sterke ringmuur met maar liefst 11 torens.

Het middelpunt van de zogeheten Bovenburcht, het plateau is getrappt, ontstond rond het jaar 1000 als voltooiing van een reeds bestaande houten vesting. Archeologische opgravingen leverden sporen op die van Karolingische, Ottoonse, en Merovingische en zelfs van Romeinse oorsprong waren. De

Detail geconsolideerde ruïnes (foto VVV Bourscheid)

bovenburcht had aanvankelijk een kleine ringmuur met vier hoektorens. Van deze eerste romaans-gotische bouwconstructie bestaan alleen de grote slottoren en de ringmuur nog; deze laatste is opgenomen in verdere uitbreidingen. Kort na 1350 werd met de bouw van de grote ringmuur begonnen. Deze was in 1384 voltooid, het jaar ook waarin het Stolzemburger Huis (het grote gebouw met de trapgevels) voltooid werd als onderdeel van de Benedenburcht.

Nadat men nu door de ringmuur met zijn afgesloten tussenuitruimten het middelpunt van de burcht beter kon beschermen, werd in de Bovenburcht het paleis verhoogd en uitgebouwd. Tevens ontstonden diverse kelders en een ondergrondse kerker.

Na 1477 werd de zogeheten Geschuttoren gebouwd met naastliggende toegangspoort als uitspringend gedeelte van de Benedenburcht: deze Geschuttoren was een zwaar rondel dat de nieuwe toegangspoort tot het complex moest beschermen. Dit is namelijk de enige zijde waar het plateau niet steil afloopt maar overgaat in de achterliggende heuvels (hierlangs loopt ook de huidige weg). Voor de Geschuttoren en de toegangspoort werd een droge gracht gegraven met een extra bescherming van pallisaden, waardoor het plateau ook aan deze zijde afgesloten was. Ook de oude toegangspoort, die nu binnen de ringmuur kwam te liggen bleef bestaan als tweede barrière met eigen gracht en ophaalbrug. Zo was een waarachtige vesting

ontstaan. Dit was ook nodig omdat de heren van Bourscheid ongeveer in permanente staat van oorlog verkeerden met het bekendere Château Vianden.

Het verval van de burcht begon al vroeg en wel na 1512, het jaar waarin de laatste heer van Bourscheid stierf. In de Bovenburcht aan beide kanten van het paleis ontstonden twee woningen, waarvan de ene al in 1626 opgegeven werd en de andere alleen nog maar in de zomer bewoond werd. Toch werd rond 1650 de kapel vergroot en kreeg deze twee altaren, terwijl vanaf dat jaar alleen de beheerder nog in het kasteel woonde, in het Stolzemburger Huis om precies te zijn. Dit werd in 1785 nog opnieuw als woning ingericht, terwijl in de Bovenburcht het paleis en de kapel tot een ruïnetoestand waren vervallen. Hetzelfde gold voor de ringmuur met haar torens. Na de inval van de Franse revolutionaire troepen verliet de laatste beheerder in 1803 de burcht. Na die tijd was Bourscheid weliswaar nog in het bezit van een adellijke familie maar het werd niet bewoond en aan onderhoud werd al helemaal niets gedaan. Bewoners van de omliggende dorpen maakten dankbaar gebruik van de leistenen die zijn voor hun eigen huizen gebruikten.

Vanaf 1936 werd de burchtruïne door de Luxemburgse staat onder monumentenzorg gesteld, en er werd met enkele consolidatiewerkzaamheden begonnen. In 1972 kocht de staat het complex op, waarna pas

Het gereconstrueerde Stolzemburger Huis (foto VVV Bourscheid)

echt goed met de restauratie begonnen werd.

Alleereerst werd het Stolzemburger Huis, waarvan alleen nog kelders en drie meter zijwand bestonden, hernieuwd opgericht. Voor nadere bouwkundige informatie heeft men dankbaar gebruik gemaakt van archieven en oude pentekeningen. Het resultaat, dat in 1975 opgeleverd werd, mag er zijn: het is een schitterend bouwwerk geworden. Het bouw materiaal is uiteraard leisteen, terwijl kozijnen van ramen en deuren alsmede de afdekking van trapgevels in hardsteen zijn uitgevoerd.

Hierna werd het oudste (nu tweede) poortgebouw achter de Geschuttoren hersteld. Het meeste muurwerk van dit gebouw was nog aanwezig maar het dak ontbrak in zijn geheel. Het poortgebouw werd, na de voltooiing, geheel bepleisterd zoals dit volgens de archieven geweest moet zijn.

Al snel werd verder gegaan met het herstel van de meest imposante ringmuurtorens, vier stuks in totaal. Zij werden tot het oorspronkelijke niveau opgemetseld en voorzien van een nieuwe kap, waarna de torens vanaf de voet opnieuw ingevoegd werden. Daarmee werd het onderscheid tussen 'oud' en 'nieuw' wat minder hard, maar toch nog zichtbaar. Overigens is het voegen van dergelijke leistenen muren bittere noodzaak, omdat begroeiing anders te snel houvast heeft en leidt tot het loslaten van stenen.

De centrale burchttoren werd voorzien van kantelen, vooral bedoeld als consolidatie. Er wordt nu overwogen om de toren opnieuw aan

te pakken, omdat uit een aantal oude tekeningen blijkt dat de bovenzijde van de toren met de kantelen oorspronkelijk naar buiten uitkragde.

Tegelijk met de restauratiewerkzaamheden werden er archeologische onderzoeken uitgevoerd, welke nu afgerond zijn. Verdwenen gebouwen aan de binnenzijde van de ringmuur waar de funderingen van teruggevonden werden, zijn aangegeven in de vorm van lage muurtjes. Daar waar geen echte duidelijkheid is wordt niet herbouwd; en bovendien is er niet overal geld voor.

Momenteel wordt er verder gewerkt aan het herstel van de ringmuren. Al voor de start van de restauratiewerkzaamheden werden de 'Amis du Chateau de Bourscheid' (Vrienden van de Burcht Bourscheid) opgericht. Zij verzorgen rondleidingen, verkopen entreekaartjes en souvenirs en doen historisch onderzoek. De opbrengsten van hun werk worden rechtstreeks aangewend voor herstelwerkzaamheden aan de burcht.

De dame die de kaartjes verkocht en ons tevens op het terrasje van een biertje voorzag, was een van die Vrienden van Bourscheid. Ik vertelde haar over de problemen en vooroordelen waar wij in Nijmegen tegenaan liepen. Haar reactie was vol vuur: "In Luxemburg is het meestal niet de vraag OF je moet herbouwen, maar HOE je moet herbouwen. Onze monumentenambtenaren zijn praktisch van instelling en bepaald niet dogmatisch. Als je fundamenten

Gereconstrueerde toren boven het Sauer-dal (foto VVV Bourscheid)

hebt, betrouwbaar archiefmateriaal en tekeningen uit de tijd, en dit materiaal spreekt elkaar niet tegen, dan mag herbouw geen enkel probleem zijn! Een vergelijking met andere onderdelen van de burcht, maar ook bouwsporen zoals balkgaten en zelfs gebouwen uit die tijd kunnen helpen om aan zogeheten 'blinde vlekken' een fatsoenlijke oplossing te geven. Een dergelijke oplossing moet dan bij voorkeur sober van uitvoering zijn; het is beter om dan voor een raam te kiezen dat je in honderden kastelen tegenkomt, dan dat je voor een excentrieke raampartij kiest. Het Stolzemburger Huis is volgens dit principe herrezen en iedereen vindt het prachtig. Iedereen die weer aan een aftakelende ruïne kan worden toegevoegd, zien wij als winst! In ons kleine landje worden er per dag tientallen moderne gebouwen opgeleverd; mag er dan ook eens af en toe een oud gebouw terugkeren!? Wie haalt het in zijn hoofd om een herbouwproject als het onze te willen tegenhouden; laat zo iemand ook eens alle 'gewone' nieuwbouw onder dezelfde kritische lamp leggen en het zal al snel blijken dat hij met twee maten meet."

Hoe kijkt zij dan tegen het probleem van de binnenkant van een reconstructie-monument aan; daarvan weten we vaak toch helemaal niets? "Als je een buitengevel bouwt, verschijnt er vanzelf ook een binnengevel. Dan is je probleem al grotendeels opgelost. Open haarden en kachels komen op plaatsen, waar volgens de tekeningen schoorstenen

te vinden zijn. We hebben voor de binnenzijde aanvankelijk ook voor soberheid gekozen; de schouwen etc. zijn zo standaard mogelijk, maar wel afgekeken van andere burchten. Nu bouwen we de inrichting qua meubels etc. steeds verder uit; ook de inrichting van het oude kasteel veranderde immers van jaar tot jaar? We kiezen verder ook voor stijkkamers die een periode uit de burchtgeschiedenis uitbeelden. In bestaande, niet verdwenen kastelen gaat dat niet anders. En dus waarom hier niet?"

Aan haar verhaal is niets meer toe te voegen; duidelijker kan haast niet. Of misschien toch: als Nijmegen nou eens een Luxemburgse enclave kan worden ...!

TOEN PAUS LEO III KAREL DE GROTE ONTMOETTE

Paderborn heeft een '1200-jaar-koorts'/Kunst en cultuur uit de Karolingische tijd. Oorspr. in Kirche + Leben,- vertaling: Harry Linssen

"De Koning, de vader van Europa en Leo, de opperste herder op aarde zijn bijeen gekomen en voeren gesprekken over velerlei onderwerpen.

Karel vraagt naar de gebeurtenissen en ervaart zo van diverse mishandelingen, verbaasd hoort hij van de misdaden... Beide mannen kijken elkaar diep in de ogen, dan schrijden zij samen omhoog naar de palts (paleis van de oude Duitse keizers)."

In een spannende stijl verhaalt het geschrift "*Karolus Magnus et Leo Papa*" over deze wereldhistorisch belangrijke ontmoeting in het jaar 799 te Paderborn tussen Karel de Grote, die omstreeks het jaar 800 de machtigste man in Europa is geweest, en Paus Leo III, die in die tijd door een aanslag op zijn leven tijdens een processie in Rome, een zwakke indruk maakte.

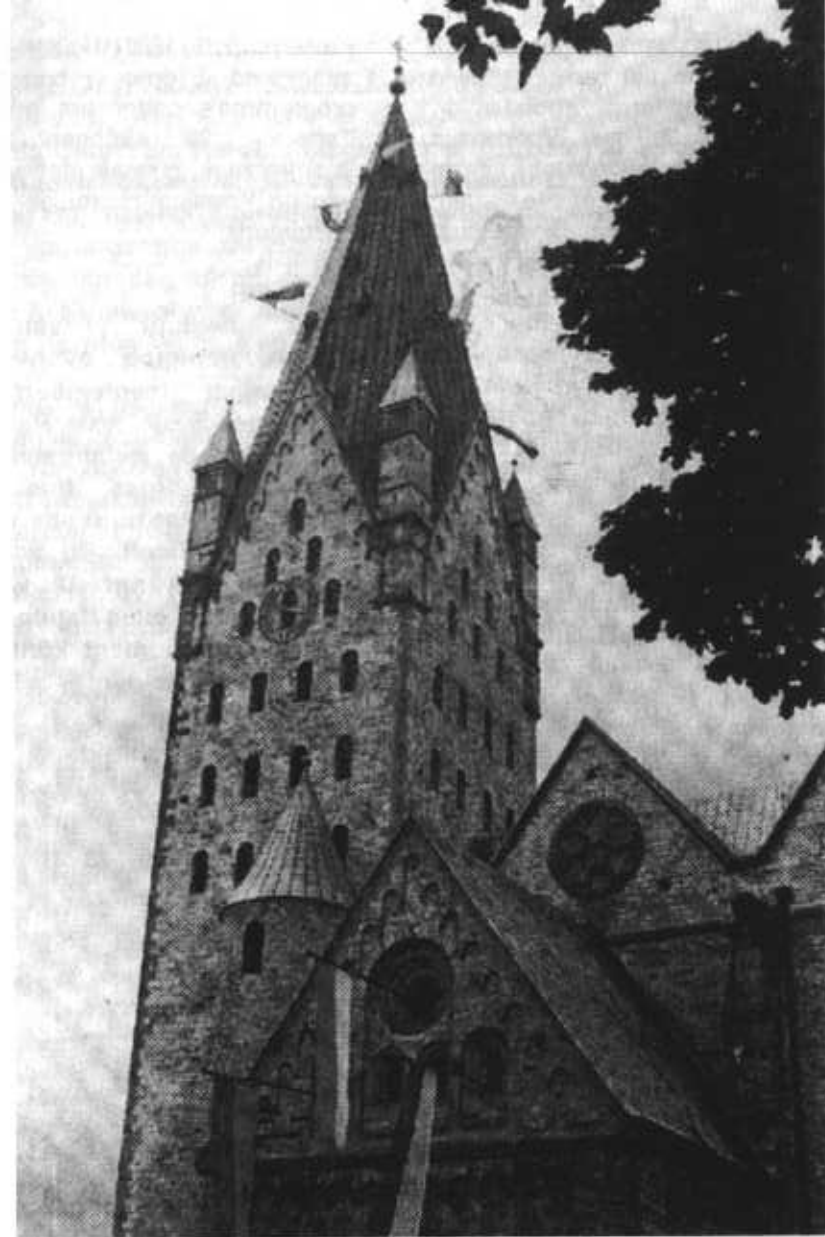
Ondanks dat heeft hij de roep van Karel gevolgd in het verre land van de Franken en Saksen te komen; en niet naar Aken, de residentie maar eerder naar het landelijke Paderborn. Hier werd de Paus met alle eer ontvangen en Karel de Grote bewijst zijn achting voor hem door een knieval. Hiermee gaf Karel voor de hele wereld te kennen dat hij Leo III als rechtmatige Paus erkende.

Nadat de Paus bijna de gehele zomer van 799 opgewekt in Paderborn verbleef, reisde hij terug naar Rome. Kort na zijn terugkeer ontstond in een zaal van het Lateran - het toenmalige Pauselijk paleis - een mozaïek dat Karel en Leo voorstelde hoe zij door Petrus met de insignes van de macht beleend werden. Twee fragmenten van dit

mozaïek zijn nog goed bewaard gebleven en bevinden zich in de Vaticaanse musea. Zij worden nu samen met tekeningen van het mozaïek naar Paderborn gebracht om de jubileum-tentoonstelling te verrijken.

Niet veel later - kerstmis van het jaar 800 - ontmoetten Karel de Grote en Leo III elkaar weer, deze keer in Rome. Leo III kroonde Karel tot keizer; dit is het fundament waarop een belangrijk deel van de verdere geschiedenis van Europa gebaseerd is.

Het gevolg van deze 'eeuw-ontmoeting' is het ontstaan van zeven nieuwe bisdommen in Saksen, want Karel de Grote heeft zojuist de Saksen onderworpen en maatregelen getroffen voor de missionering van deze gebieden. Het feit dat de ontmoeting in Paderborn 1200 jaar geleden plaatsvond, vormt de aanleiding voor een kunst- en cultuurtentoonstelling van internationaal belang, die door de stad Paderborn, 'dem Landschaftsverband Westfalen-Lippe' en het Aartsbisdom Paderborn georganiseerd worden.

De Dom van Paderborn is 99 dagen lang met vlaggen versierd

Er worden kunstwerken getoond uit de Karolingische tijd op het gebied van boekschilder-, goudsmid-, ivoorsnij- en textielkunst. Voorts zijn er archeologische vondsten uit de palts van Paderborn te zien, getuigenissen uit de grote kerkeschat van het Aartsbisdom, die een bewijs vormen van de christianisering van Noordwest Europa, verder meer dan 100 kunststukken – in bruikleen – uit Europa en de U.S.A., daarbij zijn o.a. stukken uit de Biblioteca Apostolica Vaticana te Rome, uit het Louvre-museum te Parijs, het British Museum te Londen ...

De tentoonstelling in Paderborn is te zien vanaf 23 juli 1999 tot 23 november 1999 op drie verschillende plaatsen: in de 'Städtische Galerie' aan het Abdinghof, in het Aartsbisschoppelijk Diocesaan Museum en in het Museum in de

Kaiserpfalz. Dit alles wordt aangevuld door begeleidende programma's onder het motto: "99 Tage – 99 Aktionen" zoals voordrachten, culinair eten uit de tijd van de Karolingers, muziek, theater enzovoorts.

Naschrift:

Het bestuur van de Valkhofvereniging overweegt in het najaar (september/oktober) een dagexcursie naar Paderborn, bij voldoende belangstelling, te organiseren (per bus vanuit Nijmegen). Laat nu reeds weten of U interesse heeft. Bij voldoende opgaven ontvangt U van ons nader bericht over datum, kosten etc. Op dat moment kunt U zich definitief aanmelden!

'CONCERT SPIRITUEL'

IN DE KAROLINGISCHE KAPEL OP 20 JULI 1999

De 'Schola Cantorum Karolus Magnus' geeft op 25 juli aanstaande in het fraaie Middeleeuwse kerkje van Flavigny-sur-Ozerain in Bourgondië (Frankrijk) een 'Concert Spirituel' van Gregoriaanse gezangen. Daaraan voorafgaande zal de Schola dit zelfde programma ten gehore brengen op dinsdag 20 juli 's avonds om acht uur in de Karolingische Kapel op het Valkhof voor leden van de Stichting Vrienden van de Schola Cantorum Karolus Magnus en leden van de Valkhofvereniging.

De toegangsprijs bedraagt f 10,- per persoon. Toegangskarten zijn te verkrijgen door overmaking van het bedrag op Postbankrekening 3.136.066, t.n.v. Schola Cantorum Karolus Magnus te Malden, onder vermelding van 'Concert Spirituel'. Gezien de beperkte ruimte in de kapel is het raadzaam snel te reageren. De plaatsen zullen in volgorde van binnenkomst van betaling worden toegewezen. De plaatsbewijzen zullen per post worden toegezonden.

Voor nadere inlichtingen: tel.: (024) 358 14 65 of : (024) 358 19 66.

In een burcht als het Valkhof wonen natuurlijk niet alleen maar vorstelijke personen; er lopen ook heel wat dienaren rond die de taak hebben het huishoudelijk leven draaiende te houden. Een heel belangrijke afdeling is het keukenpersoneel, want burchtbewoners krijgen met de regelmaat van een klok honger, en adellijke personen zijn bovendien vaak ook nog verwerende fijnproevers ... !

Zo kan het gebeuren, dat om het jaar 1300, een jong dienstertje al vroeg in de morgen het vers gebakken brood op een keurig verzorgde tafel voor de grafelijke familie klaarzet.

Marieke blijft deze Valkhofgraaf altijd maar liever uit de ogen! Heel anders is het gesteld met de jonge dochter van deze Graaf Reinald, zij is het tegenbeeld van haar vader, altijd vriendelijk en opgewekt. Marieke en Isabella zijn dan ook vriendinnen en hebben voor elkaar geen geheimen. Beide zijn net zestien jaar en op dezelfde dag geboren; dat is natuurlijk al leuk maar als je elkaar dan ook nog iedere dag ziet en elkaar graag mag, ontstaat er een speciale band.

Dit weer tot grote ergernis van de graaf die allang met het plan rondloopt om Marieke voor eens en altijd buiten het Valkhof te zetten. De moeilijkheid is echter dat Mariekes' moeder tot aller tevredenheid het gehele keukengebeuren regelt, en haar vader is als eerste bakker eveneens onmisbaar!

Bovendien is Marieke al van jongsafaan de lieveling van alle burchtbewoners geweest.

Dit alles is nu oorzaak dat de grafelijke plannen nog steeds beperkt blijven tot een zure trek om zijn mond als het dienstertje te dicht in zijn buurt komt.

Maar in de vroege avond ontmoeten beide meisjes elkaar in een veilig hoekje van de burcht en hebben daar dan volop de gelegenheid om de laatste nieuwtjes uit te wisselen, die vaak niet mis zijn!

Zo wist Isabella als eerste wat keizer Albertus in een brief aan haar vader Graaf Reinald had geschreven, namelijk dat de keizer er niet aan dacht om zijn zoon de 'aangeboden' Isabella als bruid te geven en deze 'manier van handelen' sterk afkeurde.

De dochter, die pas bij het horen van dit bericht ontdekte wat Pa zonder medeweten voor plannen had, voelde zich natuurlijk erg ongelukkig. Marieke kon haar echter wel weer opvrolijken, want ook zij heeft vaak interessante verhalen, vooral als ze buiten de burcht geweest is. Daar gebeuren altijd weer dingen die voor burchtbewoners verborgen blijven!

Zo werden hun ontmoetingen een soort informatiebron, die op een dag wel heel belangrijk zou blijken!

Want de graaf had dan wel een politiek spelletje verloren maar wachtte op de gelegenheid om zich te wreken!

Alles begint op een avond als Isabella aan Marieke vertelt dat haar vader en de hertog van Henegouwen keizer Albertus willen uitnodigen, om hier op het Valkhof alle bestaande problemen eens op tafel te leggen en te bespreken om dan in goede samenwerking opnieuw te starten.

Zo wordt het voorgesteld, maar de dochter die haar vader beter kent, weet bijna zeker dat beide grafelijke heren iets anders van plan zijn!

Reinald zet zijn plan door en na enkele weken volgt de openbare kennisgeving. De gehele stad raakt daardoor in rep en roer. De burgers willen de keizer een groots onthaal geven want nog altijd beschouwen de meesten die graaf maar als een indringer van het keizerlijke vorstendom en dit kunnen ze nu eens duidelijk demonstreren.

De dag voor de aankomst van de keizer, als alles in gereedheid wordt gebracht, krijgt Marieke zoals gebruikelijk de taak om 'vers vlees' te bestellen bij een boer in het dorp Beuningen.

Omdat toch niemand het paardrijden van Marieke evenaren kan, galoppeert ze in haar eentje naar de boerenhoeve waar ze zoals altijd hartelijk ontvangen wordt.

Maar tijdens het onvermijdelijke praatje bij de familie, krijgt ze vreemde dingen te horen die al sinds

een dag overal ijverig doorverteld worden.

Bij het dorp zijn langs de uiterwaarden schepen vol soldaten voor anker gegaan. Volgens Boer Hermsen van den Dijk moeten het Franssen zijn. Een Hollands sprekende schipper had hem verzocht water en melk te brengen. Bij het afleveren van de nogal ruime hoeveelheid waarover hij zich al verbaasde, drong onder uit het ruim het gekakel tot hem door van 'vreemd sprekende lieden'. Allerlei wapentuig op het schip gaf hem de indruk dat hier soldaten aan boord waren.

De schipper wilde verder geen opheldering geven, ook niet over wat zij van plan waren, maar verzocht hem wel nadrukkelijk zijn mond te houden over alles was hij hier had gezien!

Voor boer Hermsen was dit geen probleem, omdat zijn zonen toch wel voor verdere verspreiding zorgden...

Maar bij Marieke gaat langzamerhand een lampje branden; zij meent wel door te hebben dat dit allemaal te maken heeft met die verwaande Graaf van Henegouwen die enkele uren geleden op de burcht is aangekomen... Zou dat heerschap soms wat van plan zijn!?

Terug in de burcht vertelt Mariekes' moeder opgewonden dat ze daarnet in de voorraadkelders erg is geschokken omdat daar 'vreemd volk' rondliep! Mogelijk waren die langs geheime gangen vanaf de Waal de burcht binnengeslopen!

Isabella en Marieke ontmoeten elkaar (tekening A.P. Janssen)

Als Marieke nu ook nog van haar vriendin te horen krijgt dat de Graaf van Henegouwen zich vanmorgen liet ontvallen: "Ik heb voor die eigenwijze Albertus een goed middeltje meegebracht", weet ze genoeg.

Haar moeder vindt de belevenis van de dochter ten westen van de stad alarmerend; het is duidelijk dat een van de meisjes Albertus zal moeten waarschuwen. Ze maken in het geheim een plan en Isabella die het helemaal niet meer met haar vader eens is, sluit zich bij hen aan.

De volgende dag trekt keizer Albertus met zijn gevolg tussen een wuivende en zingende mensenmassa de stad binnen in de richting van het Valkhof, waar hem echter een koele ontvangst ten deel valt. Hij beseft evenwel dat de gesprekken met de beide graven niet gemakkelijk zullen zijn, maar hoopt op goede resultaten.

Isabella heeft als dochter van de gastheer de taak gekregen het keizerlijk gezelschap de eetzaal binnen te leiden en moet dan naast hem plaats nemen. Zij ergert zich over de hatelijke opmerkingen van beide graven die tegenover hen zitten. Marieke helpt bij het opdienen, maar zelfs de goed verzorgde maaltijd kan de gespannen sfeer niet wegnemen.

Kort voor het einde van dit eetfestijn, geeft Marieke haar vriendin een teken. Isabella buigt zich nu naar de keizer en fluistert: "Majesteit, Uw leven is in groot gevaar. volg mij snel..."

De keizer, die al een vermoeden heeft dat er 'iets in de lucht hangt', verlaat veronschuldigd de zaal. De disgenoten, nog druk in gesprekken gewikkeld, valt dit niet op. Het gebeurt regelmatig dat iemand 'even' weggaat...!

Isabella brengt de keizer direct naar een geheime gang waar Marieke al met zijn mantel klaarstaat. Nu wordt de keizer pas duidelijk dat hij zich in groot gevaar bevindt. Via een klein poortje dat op de Voerweg uitkomt, bereikt hij een knecht die daar met een opgezadeld paard gereed staat, en met twee vertrouwde begeleiders verdwijnt Albertus snel naar het Kleefse land.

De meisjes gaan snel terug naar de zaal. Isabella, met een hoogrode kleur op haar wangen neemt weer haar plaats in naast een lege stoel terwijl Pa aan de overkant onderzoekend naar zijn dochter kijkt. Marieke helpt met een onschuldig gezicht bij het afruimen.

Twee uur later is de burcht een grote chaos, overal komen soldaten tevoorschijn! Als nu ook nog schepen met 'krijgsvolk' aan de voet van het Valkhof aanleggen is het duidelijk wat de Henegouwers van plan zijn en de burcht valt in hun handen. Het keizerlijk gevolg wordt gevangen genomen, maar de hoofdpersoon waar alles om draaide is onvindbaar!

Isabella krijgt van haar woedende vader te horen dat hij 'de zaak' wel door heeft, maar alles tot de bodem zal uitzoeken!

Voor hij echter ook maar iets kan ondernemen verschijnt er al een bode van de keizer aan de poort. Deze eist onmiddellijke vrijlating van het keizerlijk gevolg en volledige overgave van de bezetters. Beide 'grafelijke' heren krijgen een uur tijd voor overleg...

Marieke met haar ouders, maar ook de rest van het personeel, wachten intussen angstig af wat er gaat gebeuren. Mocht het tot een beleg komen, dan is de zaak voor Reinald al bij voorbaat verloren. Het is onmogelijk al die 'plotselinge bezoekers' van eten te voorzien en bovendien is de stadsbevolking de graaf vijandig gezind zodat hulp van buiten is uitgesloten.

Na enige tijd komt Isabella binnenhollen met de boodschap dat de Henegouwers zich overgeven!

Drie wagens worden op het burchtplein verwacht voor het vrijgelaten keizerlijk gevolg.

De moeder van Marieke grijpt onder het motto "Nu of nooit" het hoogst noodzakelijke onder haar arm en gebruik makende van een algemene verwarring vlucht het gezin de poort uit. Isabella heeft zich onherkenbaar bij hen aangesloten... Achter het hoofdstuk 'Valkhof' heeft zij een punt gezet, zij durft niet langer bij haar vader te blijven.

Op een van de wagens krijgen zij nog een plaats en vinden hun eerste onderdak bij de hertog van Kleef, een trouw vazal van keizer Albertus.

Een dag later worden zij persoonlijk bij de keizer ontvangen. Zijne majesteit is er van overtuigd dat zijn leven door de beide meisjes werd gered en steekt dit dan ook niet onder stoelen of banken.

Als dank schenkt hij Mariekes' familie een klein landgoed, niet ver van de Hollandse kust. Isabella lijkt net zo gelukkig als Marieke maar weet dat dit het einde betekent van hun samenzijn... Ze beseft heel goed dat er voor haar een andere weg ligt.

De gebeurtenissen van de laatste maanden hebben haar aan het denken gezet; zij wil zich uit het wereldse rumoer terugtrekken en op een rustige plaats gaan studeren. De keizer biedt haar een leefruimte aan in een klooster voor adellijke dames bij Keulen.

Het kleine landgoed waar de Nijmeegse 'Valkenhof-familie' tenslotte terecht komt, wordt door de omwonenden al gauw 'Valkengoed' genoemd. Hun praatgrage dochter krijgt bij de bevolking een aanduiding die later als familienaam blijvend zou worden: 'Marieke van Valkengoed'.